

„Een paradijselijke natie”

Het Baskenlandbeeld van een aantal na-oorlogse Vlaams-nationalisten

Jeroen DE SMET

Het aangezicht van Europa werd na de Tweede Wereldoorlog door twee hervormingen — die allebei onder de noemer federalisering werden geplaatst — grondig veranderd. Groeiende samenwerking van de bestaande staten over de grenzen heen en grotere erkenning van culturele eigenheid binnen de staten met multiculturele samenstelling leidden tot een Europese Gemeenschap waar eenheid in verscheidenheid het streefdoel van allen is geworden. Waar het startschot voor de Europese integratie al enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog werd gegeven, sloeg pas in de jaren zestig het ontwaakte culturele bewustzijn van vele volkeren de illusie van een Europa der staten aan diggelen.

In België hertekende de Volksunie op het einde van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig het electorale landschap. De sfeer van verzet tegen een „volksvreemd” politiek en kerkelijk gezag — vooral na de bisschoppelijke verklaring van Leuven in 1966 — leidde bij vele Vlamingen tot meer dan enkel een „engagement in het stembokje”. Maar de Vlaams-nationalisten waren geen witte raven. De Noord-Ieren en de Basken gebruikten minder vreedzame middelen om hetzelfde ongenoegen te uiten. Ook elders in Europa lieten nationalisten, zij het soms schuchter, van zich horen. Met de Basken echter groeide bij sommige Vlaams-nationalisten een duurzame solidariteit, die de Vlaamse Beweging op geregelde tijdstippen zou verdelen en heel wat beroering veroorzaken. Dit verschijnsel wekte onze belangstelling.

Daarbij stelden we ons de volgende vragen: waarom ontstond er een uitdrukkelijke interesse voor het Baskische volk? Waar plaatsen we deze interesse in het algemeen gedachtengoed van het Vlaams-nationalisme? Hoe zagen de Vlaams-nationalisten het Baskisch nationalisme? Welke kenmerken benadrukten zij het meest en welke verzwegen zij? Hoe uitte zich deze solidariteit met het Baskische volk concreet? Leverden deze solidariteitsacties iets op? Brachten zij de gemiddelde Vlaming of Vlaams-nationalist meer begrip bij voor de Baskische problematiek of ging het om eerder marginale acties die buiten de eigen kring zonder de minste invloed bleven? Hielpen zij de Basken in hun strijd een stap vooruit? Hoe was de perceptie bij de Basken zelf?

Over deze internationale contacten werd nooit eerder ernstig onderzoek verricht.¹ Het leek ons daarom interessant dieper in te gaan op deze problematiek, vooral ook omdat het ons de gelegenheid bood een casestudie te maken van de Vlaams-nationalistische agitatie in de roerige jaren zestig en zeventig. In de tijd beperken we ons tot de periode 1967-1979. In 1967 werden de eerste echt belangrijke na-oorlogse contacten tussen Baskische en Vlaamse nationalisten gelegd. In het najaar van 1979 verwierf Baskenland door het Statuut van Guernika een ruime mate van autonomie. Deze tijdsperiode bestrijkt twee fasen: de Basken ten tijde van de Franco-dictatuur en het Baskenland dat grotendeels zijn eigen beleid kan uitstippelen.

In dit artikel spitsen we onze aandacht toe op een aantal concrete Vlaams-Baskische solidariteitsacties van het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond (KVHV) en het Vlaams Steuncomité voor Baskische Schooltjes.² We ontleden de tijdsgeest en de gedachtengang, waaruit deze acties ontstaan zijn, hun concreet verloop en hun invloed op de Baskisch-Vlaamse solidariteit en op de eventuele verbetering van de Baskische situatie.

Een van de meest opvallende solidariteitsacties met de Baskische problematiek was de van 1975 tot 1982 jaarlijks weerkerende Baskenavond. Met als doel de Baskische schooltjes in Frans-Baskenland financieel en moreel te ondersteunen, kwamen jaarlijks een zeventhonderdtal mensen een avond vol Baskische muziek en dans bijwonen. De organisatie was in handen van het FLIK-comité. Drijvende kracht was de priester-pedagoog Ludo Docx.

De ontdekking van Baskenland

Die Baskenavonden zijn niet uit het niets ontstaan. De na-oorlogse herleving van het Vlaams-nationalisme, die haar hoogtepunt kende in de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig, drukte haar stempel op verscheidene generaties jongeren.³ In de Pius-X normaalschool te Antwerpen zorgde de leraar godsdienst en organisator van de bezinningsdagen, Ludo Docx, voor een doorsijpeling van een Vlaams bewustzijn bij de jongeren. Vooral de jaarlijkse uitzetting op de bezinningsdagen van historicus Walter Luyten, actief binnen

1. Enkel CHRISTIAN DUTOIT, toen journalist bij *De Nieuwe*, wijdde één hoofdstukje (blz. 58-67) van zijn flinterdun werkje *De Basken en hun strijd*, uitgegeven bij Grammens te Brussel in 1984, aan het onderwerp.

2. Deze thematiek werd behandeld in mijn licentiaatsverhandeling „*Een paradijselijke natie*” *Het Baskenlandbeeld van de na-oorlogse Vlaams-Nationalisten*.

3. We verwijzen naar de mei '68-acties te Leuven en de electorale successen van de Volksunie, de partij van de jeugd.

de Volksunie (VU), overtuigd volksnationalist en begenadigd spreker, liet zijn sporen na bij een aantal leerlingen.⁴

Walter Luyten (°1934) en Ludo Docx (°1933), nagenoeg generatiegenoten, zijn afkomstig uit hetzelfde kleine Kempische dorpje Berlaar bij Lier. Ze studeerden beiden aan het Sint-Gummarus college te Lier, waar de toekomstige senator wegens zijn te radicale Vlaamse overtuiging na enige jaren buitengezet werd. Samen gingen ze het Sint-Jozefseminarie te Mechelen binnen, waar de eerstgenoemde duidelijk niet en de laatstgenoemde duidelijk wel zijn roeping vond. In de tweede helft van de jaren vijftig studeerde Walter Luyten Moderne Geschiedenis aan de Leuvense universiteit waar hij het vak „niet van de Leuvense proffen maar van de gepensioneerden van het Remy-instituut leerde”, zoals Ludo Docx benadrukte.

In zijn studententijd was Walter Luyten één van de stuwende krachten binnen het KVHV-Leuven.⁵ Nadien werd hij van 1960-1962 leraar Latijn-geschiedenis aan het Sint-Romboutscollege te Mechelen, waar hij geen verlenging kreeg. Als journalist van *Wij* (1962-1969) en als vormingswerker van het Dosfelinstituut (1969-1981) werd hij opgenomen in de partijstructuren van de Volksunie. Terwijl Walter Luyten zijn politieke overtuiging concreetiseerde, eerst als gemeenteraadslid (1964) en provincieraadslid (1965) en later als senator (1981), nam Ludo Docx in het begin van de jaren zestig zijn onderwijsopdracht op aan het Antwerpse Pius-X college. Beiden bleven, onder andere door de jaarlijkse spreekbeurt tijdens de bezinningsavonden, met elkaar in contact.

Walter Luyten, in zijn jeugd sterk aangegepen door de repressie in zijn dorp, was een overtuigd, gepassioneerd en emotioneel Vlaams-nationalist.⁶ Hij stak zijn overtuiging nooit onder stoelen of banken. Hierdoor kwam hij vaak in conflict met de gevestigde waarden en machten.⁷ Alhoewel hij op ethisch en maatschappelijk vlak (bv. abortus) vrij conservatief dacht, stond hij sympathiek tegenover andere Vlaamsgezinden van links of rechts, van de werkgroep Arbeid tot die van *'t Pallieterke*. Voor Walter Luyten primeerde hun Vlaams-nationaal bewustzijn duidelijk op hun standpunten op andere terreinen. Door de kracht van zijn overtuiging wist hij steeds een aantal gelijkgezinden rondom zich te verzamelen, waaronder ook zijn jeugdvriend Ludo Docx. Behalve een beziel

4. Informatie voor dit hoofdstuk is afkomstig uit gesprekken met Ludo Docx en Walter Luyten.

5. „De 'grote studentenleiders' waar wij allen naar opkeken: Martens, Babylon, Luyten, Van dermeulen, Verberne en Geukens verdwenen uit Leuven”, schreef JAN VEESTRAETEN in *Ons Leven*, 6 december 1963, blz. 80. Walter Luyten zou het „kazakdraaien” van Wilfried Martens, die de „gemakkelijke” weg naar de top van de CVP verkoos boven het engagement in de Volksunie, nooit vergeven.

6. Zie ook M. VAN HAEGENDOREN, *Geel = Zwart van de Driekleur*, Leuven, 1980, blz. 319-332.

7. Een aantal mensen stonden, ongeacht hun gezindheid weigerachtig tegenover deze heftige emotionele geladenheid. Daarenboven stond Walter Luyten soms moeilijk open voor andere visies en interesseerde hij zich weinig voor andere dan zuiver volksnationale thema's.

spreker, was hij ook een man van de daad. Zo zette hij tientallen acties op het getouw om zijn overtuiging uit te dragen.

Wel bleef zijn engagement vooral beperkt tot symbolische acties die de bewustmaking en de mobilisatie van anderen tot doel hadden. Zo ook sensibiliseerde hij een aantal Vlamingen voor de Baskische problematiek. Maar er was het organisatorisch talent van Ludo Docx nodig om de Baskenavonden een zekere mate van continuïteit te bezorgen. Wat zijn ideeën betrof, stond Ludo Docx volledig achter Walter Luyten. Ludo Docx was echter heel wat bedaarder en had door zijn grote mensenkennis en uitstraling ook erg veel vrienden buiten de Vlaams-nationale kringen.⁸

De tweede stap in de verklaring voor het ontstaan van die Baskenavonden was de actieve overtuiging van Ludo Docx. Voor hem gingen woord en daad noodzakelijkerwijs samen. Dit engagement wierp zijn vruchten af bij de leerlingen, die buiten het strikte lesgebeuren actief waren, in een koor, in vastenacties, voor sociale werken. Ook in latere artikels over Baskenland benadrukte Ludo Docx steeds dat alleen wie de hand aan de ploeg slaat vooruit gaat en hoop creëert. Ludo Docx concretiseerde aldus de ideeën van Walter Luyten.

Op de bezinningsdagen in het najaar 1972 op het Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ)domein te Dworp sprak Walter Luyten voor één keer niet uitsluitend over de Vlaamse Beweging.⁹ Walter Luyten keerde, nog sterk geëmotioneerd, net terug uit Frans-Baskenland, waar hij de hongerstakingen tegen de Franse Baskenpolitiek had meegemaakt. Dit dreef hem ertoe het onderwerp van zijn uiteenzetting aan te passen. Gedurende heel de avond en een stuk van de nacht zette hij de geschiedenis en de actuele situatie van Baskenland uiteen. Pas helemaal op het einde van zijn uiteenzetting legde hij het verband met Vlaanderen. Het Vlaamse en het Baskische volk werden cultureel en politiek onderdrukt door vreemde centralistische krachten.

Alleen autonomie, gestoeld op een sterk zelfbewustzijn, kon de situatie ten goede doen keren. De boodschap kan worden samengevat als „Baskenland en Vlaanderen één strijd”. Het emotionele betoog veroorzaakte bij een aantal studenten een enthousiasme, dat niet beperkt zou blijven tot één avond.

Door het verband te leggen tussen de Vlaamse en de Baskische situatie gingen een sterk Vlaams bewustzijn en sociaal engagement hand in hand. Onderschaten we hierbij vooral niet de inbreng van bepaalde individuen en toevalligheden in het ontstaan van de Baskenavonden.

8. Ludo Docx kende ook veel mensen door zijn werk voor Marriage-Encouter. Hij begeleidde gehuwde paren op bezinningsweekends of avonden. Met veel van deze mensen onderhield hij uitstekende contacten en vaak kon hij interesse voor de Baskenproblematiek bij hen opwekken.

9. Deze bezinningsdagen werden bijgewoond door alle studenten (30 à 60 jongens) van de Pius-X normaalschool. De jaarlijkse uiteenzetting van Walter Luyten over de Vlaamse Beweging en sinds 1972 ook over Baskenland, vond plaats tot 1983.

De Basken op de IJzerbedevaart

De wijze waarop Walter Luyten en later Ludo Docx samen met een aantal andere leraren, jaar na jaar de Baskenproblematiek te berde brachten, stootte ook op verzet. Ook bij een aantal leerlingen groeide uitgesproken verzet tegen wat zij „in-Docx-inatie” noemden. Deze mensen hadden op zich geen bezwaar tegen de aanbreng van de Baskische problematiek, maar vonden de wijze en de intensiteit, waarmee Ludo Docx en de anderen er steeds op inhamerden, storend. De geïnterviewden beweerden echter dat het slechts om een kleine minderheid zou gaan.¹⁰ Daarnaast dient benadrukt te worden dat de initiatiefnemers vaak al hun overtuigingskracht moesten aanwenden om de „voordelen” van de leerlingen tegenover Baskenland te overwinnen (b.v. over het gebruik van geweld door de Baskische nationalistes) of gewoonweg om hen ertoe te brengen open te staan voor de Baskische problematiek. Ongetwijfeld geraakten een aantal leerlingen, ook na al de inspanningen van de leerkrachten, niet overtuigd. Tot slot dient ook het opportunistisch element, dat altijd een rol speelt in de leraar-leerling verhouding, in rekening te worden gebracht. Vooral na het verdwijnen van Ludo Docx uit de normaalschool in 1988, verminderde de interesse voor de Baskenproblematiek.

In 1972 was, alleszins na de toespraak van Walter Luyten, de vlam bij een aantal leerlingen ingeslagen.¹¹ Later dat schooljaar brachten vier leerlingen twee Baskische liedjes en een bewerking ervan in het Nederlands op een freepodium, dat vier dagen duurde, ten voordele van een sociaal fonds. Volgens Ludo Docx vormde dit optreden voor de toehoorders het hoogtepunt van de avond. Op zijn vraag woonde Walter Luyten één van deze avonden bij. Luyten wilde al dit jong enthousiasme niet laten uitdoven, nam contact op met het IJzerbedevaartcomité en wendde zijn eigen relaties aan om enkele prominente Baskische nationalistes naar de IJzerbedevaart van 1973 te laten overkomen.¹² In de delegatie zaten een aantal opmerkelijke figuren, zoals Telesforo de Monzon. Deze was minister van Binnenlandse Zaken geweest in de kortstondige regering van het autonome Baskenland in 1936.¹³ Aldus maakte hij aanvankelijk ook deel uit van de Baskische regering in ballingschap te Parijs, die hij echter, omwille van haar lakse en kleurloze houding, in de jaren

10. Niet alle studenten waren even mondig, sommigen hadden ongetwijfeld hun eigen visie over de Basken maar wensten (of durfden) dit niet te uiten.

11. Volgens Ludo Docx ging het hier om de grote meerderheid.

12. „Gora Euzkadi Askatasuna Leve vrij Baskenland”, *De IJzertoren*, mei 1973, blz. 1-2. De komst van de Basken past in de idee elk jaar een volk op de IJzerbedevaart te ontvangen. Het comité wilde hiermee de gedachte van de wereldvrede, gebaseerd op rechtvaardigheid door het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, duidelijk maken.

13. C. DUTOIT, *De Basken en hun strijd*, Brussel, 1984, blz. 19-20; C. RUDELL, *Euskadi une nation pour les Basques*, Parijs, 1985, blz. 100-102.

zestig verlaten had. Hierdoor genoot hij, in tegenstelling tot de andere leden van deze regering, groot aanzien bij de meeste Baskische nationalistische en speelde zo de rol van ambassadeur van de strijdlustige Baskische beweging. Zo richtte de ex-minister de solidariteitsgroep „Anai Artea” (Baskisch voor „Wij Broeders”) op die humanitaire steun verleende aan Baskische politieke vluchtelingen en politieke gevangenen. Als oudste van het gezelschap en als doorwinterd politicus, bracht hij op de IJzerbedevaart de groet namens de Basken. Naast Telesforo de Monzon kwam ook de Frans-Baskische priester Roger Idiart over. Wegens zijn te uitgesproken Baskisch bewustzijn, plaatste zijn Franse bisschop hem van het seminarie, waar hij filosofie doceerde, over naar de verste uithoek van Frans Baskenland: de desolate provincie Soule.

Daar kreeg hij vijf kleine parochies toebedeeld, die door emigratie bedreigd werden. Roger Idiart kon als symbool gezien worden binnen de kerkelijke hiërarchie die een verantwoordelijkheid droeg inzake de ontkenning en achteruitgang van Frans-Baskenland op cultureel en economisch vlak. Priester Idiart concelebreerde in het Baskisch (simultaan vertaald in het Nederlands) de korte eucharistieviering, die traditioneel gehouden wordt op de IJzerbedevaart. De zangers Extamendia en Larralde kwamen eveneens mee naar Diksmuide. Vooral Enaut Extamendia, landbouwingenieur en licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen, zou nog een erg belangrijke rol spelen in de geschiedenis van de Baskenavonden. Samen met hen vonden ook de historicus Jean-Louis Davant, auteur van *Histoire du Pays Basque*, de folkgroep Oldarra en een dertigtal militanten, uit alle delen van Baskenland, de weg naar de Bedevaart

Daar brachten vier, inmiddels afgestudeerde studenten van de Pius-X normaalschool, twee vrij bewerkte Baskische liedjes samen met de Baskische zangers Extamendia en Larralde. De beide geëngageerde liedjes „Aita Kartzelan Duzu” (Uw Vader is in de Gevangenis) en „Xurxuri Baten Gainean” (Op een Populier) gaven de Baskische misère weer.¹⁴ De boodschap luidde: zoals alle volkeren, verlangen de Basken naar vrijheid, maar de meest elementaire rechten worden hen ontegd door de Spaanse en Franse centralistische staat. Ook defileerden de Basken met portretten met overleden guerillero's en werd op de Pax-poort een immense Baskische vlag gehesen.¹⁵ Telesforo de Monzon bracht zijn groet namens de Basken, waarin hij duidelijk wees op de verbondenheid tussen de Vlaamse en de Baskische beweging. „Bij ons, net als bij U, werden de graven van de doden verbrijzeld, ontluiserd, omdat de namen erin gegrift stonden in het Baskisch”.¹⁶

14. De teksten van deze liedjes evenals de toespraak van Telesforo de Monzon, stonden in het Baskisch en het Nederlands afgedrukt in het veelverkochte programmaboekje van de IJzerbedevaart.

15. Dit moet op de aanwezige Basken een enorme indruk gemaakt hebben, o.m. door de monumentale Pax-poort en de grootte van de vlaggen enz.

16. *FLIK*, jaargang 1, nr. 2, 1979, blz. 5.

Telesforo de Monzon benadrukte het verlangen van de Basken om in vrijheid te leven en de wil om dit doel met vreedzame middelen te bereiken.¹⁷ „Maar wie treft schuld dat de Basken bloed gaan vergieten, wanneer men er mee doorgaat al de mogelijkheden om vreedzame middelen toe te passen te verhinderen?“ Volledig in de geest van de Vlaamse Beweging, zag hij de volkeren als geest en lichaam van Europa. Het Europa der Volkeren was het menselijke alternatief voor het verdoemde Europa van het geld, van de monopolies, van de handel, van de politiemachten, van de dictators. De tien minuten durende toespraak verliep volledig in het Baskisch, maar werd door de handige redenaar regelmatig gelardeerd met stemverheffingen en onderbroken door applauspauzes.¹⁸ De IJzerbedevaart, die in 1973 op veel ruimere schaal werd bijgewoond dan nu het geval is, maakte een erg grote indruk op de Baskische gasten, niet in het minst door de enthousiaste ontvangst.¹⁹ Wie toen voor de eerste maal deelnam aan de IJzerbedevaart, de massa zag, volgens sommigen 70.000 mensen en de sterk éénsgezinde sfeer voelde, kreeg gemakkelijk de indruk dat geheel Vlaanderen storm liep voor deze manifestatie. *Enbata*, een onder de beperkte groep van Frans-Baskische nationalistenveelgelezen veertien-daags tijdschrift, dat een geheel nummer wijdde aan „le grand rassemblement Flamand“, drukte dit gevoel uit: „Une foule immense envahit la plaine. Combien sont-ils? Environ 80.000, selon la presse Flamande. C'est une ambiance extraordinaire de ferveur patriotique et de kermesse populaire, de discipline et de decontraction, de force tranquille et de douceur (...)“²⁰

Maar ook het evenwicht tussen de spontaneïteit en de stijl van de Vlamingen, waardoor nog echte volksfeesten gehouden werden zoals te Diksmuide („sans débauche ni jansénisme“), werd hoog geprezen.²¹ De Baskische gasten waren aldus vol lof naar huis teruggekeerd.

17. In zijn toespraak zei Telesforo de Monzon ook dat de stad Guernika platgegooid werd door de Franquisten geholpen door de fascistenvan die tijd.

18. *De Post*, 8 juli 1973, blz. 45.

19. Dit is moeilijk bewijsbaar: De berichtgeving over de IJzerbedevaart, zowel van de voorstanders als van de tegenstanders, werd wel eens meer gekleurd door de graad van sympathie van de auteur tegenover het gehele gebeuren.

20. *Enbata* was zowel de naam van een tijdschrift als van een beweging en een politieke partij. De beweging, opgericht in 1953, bestond uit studenten van verschillende strekkingen, maar met als gemeenschappelijk kenmerk hun Baskisch-nationalistische sympathie. In 1960 werd de beweging ook politieke partij en verscheen voor het eerst een gelijknamig tijdschrift, éénmaal om de veertien dagen. Waar de partij nooit echt electoraal van de grond kwam, bleef het tijdschrift (in het Baskisch en het Frans) verder verschijnen, met een redelijk succes in de nationalistische milieus. In 1973 werd de politieke partij, door de Franse staat staatsgevaarlijk geacht, verboden.

21. Dit alles ondanks het feit dat de Vlamingen een Germaans volk waren: „Oui, nous sommes chez un peuple germain: c'est celui des peintres flamands!“ Vooral sinds het bombardement op Guernica, zat de afkeer voor de Duitsers er bij een aantal Baskische nationalistenvan die tijd.

Naar Vlaams-Baskische samenwerking

Deze „Baskische IJzerbedevaart” vormde de definitieve doorbraak voor de Baskisch-Vlaamse relaties. Niet zozeer omdat de aanwezige bedevaarders geconfronteerd werden met de Baskenproblematiek, maar wel omdat een aantal persoonlijke contacten van onschatbaar belang werden gelegd. Op diezelfde IJzerbedevaart kwam Ludo Docx, door toedoen van Walter Luyten, in contact met de zangers Larralde en Extamendia. Extamendia werd door Docx in het Vlaams-nationaal vormingstijdschrift voor jongeren *Nieuw Vlaanderen* in erg lovende bewoordingen omschreven: „de rust en tegelijk de stevigheid van deze herder komt op je af als een weldaad. Wat zulke mensen ZIJN spreekt zo luid, dat we maar weinig woorden nodig hebben om te zien met wie we te doen hebben. Gaandeweg raakten we 'thuis' in het leven van deze herderszoon, deze Mens”²² Deze „Christusfiguur” voor de Frans-Basken, deze man van weinig woorden maar van vele daden, droeg de volle bewondering weg van de priester Ludo Docx. Vooral zijn belangeloos engagement trof hem diep. Zo benadrukte Ludo Docx dat Extamendia heel wat kansen op een goedbetaalde job als ingenieur, links liet liggen voor zijn volk. Na twee jaar ontwikkelingswerk in Senegal (ter vervanging van de legerdienst) kocht hij een vallei in Frans-Baskenland tegen een symbolische prijs om er te boeren. Daarmee ging hij regelrecht in tegen de onstuitbare emigratie onder de jongeren.

Extamendia wilde hiermee „zijn” volk een signaal van hoop meegeven. Hij deed het Baskische bewustzijn herleven, niet alleen door zijn aandeel bij de oprichting van het tijdschrift en de beweging *Enbata*, maar ook door zijn kleinschalige landbouw van de hoop. Of de levensgeschiedenis van Extamendia werkelijk zo harmonisch verliep als Ludo Docx ons wil doen geloven, konden we niet nagaan, maar doet ook weinig ter zake. Uit deze beschrijvingen kan men een erg grote bewondering afleiden voor het soort van maatschappij waar de „herderszoon” Extamendia voor stond. Een maatschappijvisie die grondig verschilde van onze samenleving. Door deze overeenkomsten in opvatting en door hun aanleg om snel contacten te leggen, vonden Ludo Docx en Enaut Extamendia elkaar. We zijn er sterk van overtuigd dat persoonlijke karaktertrekken (bv. uitstraling of vlotheid in de omgang) een belangrijke (zometer doorslaggevende) rol speelden bij het uitbouwen van deze vriendschap. Als beloning voor de goede ontvangst te Diksmuide werd Ludo Docx samen met Walter Luyten, tijdens dezelfde vakantieperiode uitgenodigd naar Baskenland.

Ludo Docx had zijn door Walter Luyten gewekte interesse voor de Baskische problematiek kunnen omzetten in een persoonlijk engagement. Deze liefde werd de volgende jaren blijvend overgedragen op een aantal studenten en collega's van de Pius-X normaalschool.

22. *Nieuw Vlaanderen*, april 1974, blz. 7-25.

Twee jaar later nodigden Enaut Extamendia en Roger Idiart Ludo Docx samen met de Leuvense pedagogen Paul Cautreels en Dirk Heyman, oud-leerlingen van Pius-X, uit.²³ Persoonlijk interesseerden beide leraren zich wel voor de actuele Baskische problematiek, maar ze waren zeker toen niet gebeten door de microbe. Wanneer zij in 1974 allebei les begonnen te geven aan dezelfde Pius-X normaalschool, veranderde de situatie. Ludo Docx had toen zijn eerste reis naar Baskenland net achter de rug.

Paul Cautreels en Dirk Heyman voelden veel sympathie voor hun erg sociale oud-leraar en collega, die bij hun Vlaamse, sociale en later Baskische bewustwording een unieke rol speelde. Toen Ludo Docx in 1975 opnieuw op vraag van de zanger Extamendia, werd uitgenodigd naar Baskenland, nam hij zijn beide jonge collega's en hun toekomstige echtgenotes mee. Ondanks zijn toch eerder beperkte beheersing van het probleem, vroeg Extamendia aan Ludo Docx een uiteenzetting te houden over het thema „Tweetaligheid vanaf het kleuter-en lager onderwijs. Ja of neen?“ op de zomeruniversiteit die jaarlijks in het cultureel centrum van het Frans-Baskische plaatsje Ustarritz gehouden werd. Die liep gedurende een volle maand met als doel een eigen Baskische taal te ontwikkelen voor alle wetenschappelijke disciplines. Alles verliep er dus in het Baskisch, met uitzondering van de uiteenzetting van Ludo Docx die de taal nog niet voldoende beheerste. Vanuit zijn kennis van de Brusselse situatie, pleitte hij tegen de tweetaligheid in het Baskisch onderwijs. Jone, de vrouw van de latere Spaans-Baskische senator Txillardegui (Herri Batasuna) daagde Ludo Docx en zijn Vlaamse vrienden uit zijn pleidooi voor het Baskisch onderwijs niet bij woorden te laten maar om te zetten in een blijvend engagement. Terwijl ze nog in Baskenland verbleven, besloten Docx, Cautreels en Heyman een comité op te richten met de naam FLIK, afkorting voor Flandriatik Ikastolenzat, De Baskische naam voor het Vlaams Steuncomité voor Baskische Schooltjes.

De Baskische problematiek zou hen immers niet meer loslaten. Jaarlijks reisde Docx meerdere malen over en weer. Die bezetenheid bleef, gedurende de volgende jaren een deel van zijn collega's en studenten bezielen en vormde zo de motor voor het succes van de Baskenavonden.

Het KVHV en zijn solidariteit met het Baskenland

Geïnspireerd door de IJzerbedevaart, organiseerde het KVHV (Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond) eind 1973 een opgemerkte solidariteitsactie met het Baskische volk. In tegenstelling tot het FLIK-comité ging het om een

23. In 1974 kon Ludo Docx niet naar Baskenland gaan. De informatie voor dit deel is afkomstig uit interviews met Ludo Docx, Walter Luyten, Paul Cautreels en Dirk Heyman.

directe, sterk impulsieve actie waarvan de draagkracht op langere termijn eerder miniem was. Over de gebeurtenissen werden we uitvoerig ingelicht door het verbondstijdschrift *Ons Leven*.

Politieke context

Ondanks de geringe invloed op het merendeel van de Franse bevolking, kon de Franse regering soms fel reageren tegen de Frans-Baskische beweging.²⁴ Vooral toen deze beweging zich onder stuwning van de gebeurtenissen in Spaans-Baskenland iets actiever toonde, schoot de Franse regering in actie. De enorme machtsontplooiing van de Euskad Ta Azkatasurra (ETA) scherpte de Baskisch-nationalistische beweging in Frankrijk aan. Waar voorheen de Franse politici de aanwezigheid van Spaans-Baskische politieke vluchtelingen bij de volksgenoten over de grens oogluikend toelieten, bracht de politieke actualiteit hen tot andere, strengere gedachten. De welwillende verdraagzaamheid van weleer maakte plaats voor een duidelijke afkeer voor het Baskisch nationalisme. De nieuwe politiek verplichtte de Baskische vluchtelingen uit te wijken en zich, ver van de heimat, in het noordoosten van Frankrijk te vestigen. Maar de vluchtelingen, gehard en vertrouwd met de illegaliteit, speelden kat en muis met de politie door steeds terug te keren naar de Frans-Spaanse grens. Deze uitwijzingen wakkerden het bewustzijn van de anders weinig strijdbare Frans-Baskische bevolking alleen maar aan. Zo werden de uitwijzingen van oktober 1972 beantwoord met hongerstakingen, die alleen door brutaal politiegeweld konden gebroken worden.

Op 30 december 1973 vaardigde minister van Binnenlandse Zaken Marcellin een uitwijzingsbevel uit tegen twaalf Spaans-Baskische vluchtelingen. Onmiddellijk dienden ze het zuiden voor het noorden van Frankrijk in te ruilen. De opeising van de spectaculaire moordaanslag op de „opvolger” van Franco, Carrero Blanco (twintig december, 1973), in de buurt van Bordeaux, bracht de Franse ordediensten in verwarring. Niet alleen leidde dit tot een zoektocht naar mogelijke daders van de aanslag maar eveneens tot nieuwe „verplaatsingen” van Spaans-Baskische ETA-vluchtelingen en het ontbinden van de politieke beweging Enbata. Als reactie tegen deze uitwijzingen begonnen drie Baskische jongeren een hongerstaking in de kathedraal van Bayonne. De ogen van het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond en een deel(tje) van de Vlaamse Beweging waren onophoudelijk op deze gebeurtenissen gericht. Ondanks zijn tanende invloed, was het KVHV een grote Vlaamse en katholieke

24. Voor dit hoofdstuk hebben we ons gebaseerd op drie teksten: J. JACOB, „The Basques of France”, *Political Anthropology*, vol. 1 (1975), blz. 67-87; J.-P. MALHERBE, *Le Nationalisme Basque et les transformations socio-politiques en Pays Basque nord*, Parijs, 1980, blz. 51-89; S. RENARD, „Overeenkomsten en verschillen binnen het Frans Regionalisme”, *Ons Erfdeel*, 1978, blz. 569.

studentenvereniging te Leuven. In het begin van de jaren zeventig ging de aandacht van het Verbond vooral naar sociale problemen zoals de verhoging van het inschrijvingsgeld, de legerhervormingen of het medebeheer van de studenten aan de universiteit. Ook communautaire problemen (b.v. de gelijkberechtiging van de Vlamingen in de negentien Brusselse randgemeenten) bleven de gemoederen beroeren.²⁵

Het KVHV in Frans-Baskenland

Walter Luyten en toenmalig Volksunie-kamerlid Willy Kuijpers hadden reeds in 1972 hun steun betuigd aan de Baskische hongerstakers. Hun actie ging toen niet onopgemerkt voorbij en kon in de KVHV-kringen op veel sympathie rekenen. De Baskische IJzerbedevaart van 1973 gaf het startsein voor een hele reeks acties rond de Baskische problematiek: stuk voor stuk kleine steunbetuigingen zoals betogingen, protestmoties en informatieve Baskenavonden, die vrij spontaan en vaak met steun van Walter Luyten tot stand kwamen. Thierry Verhaeghe en Jo Roelants, studenten geschiedenis en leden van het KVHV-Leuven, Freddy Seghers, praeses van het KVHV-Gent en Koen Van Ryckeghem, student aan de Pius-X normaalschool en later kortstondig lid van het FLIK-comité zagen hun steun aan de Frans-Basken iets avontuurlijker en besloten in januari 1974 vijf dagen solidair mee in hongerstaking te gaan.²⁶

Hierdoor wilden ze eveneens hun afkeer uiten tegen de verplaatsingsmaatregelen van de Franse minister Marcellin. De actie liep volledig in het honderd. Na een halve dag meegestaakt te hebben, werd een verboden sympathiebetoging vlak voor de kathedraal van Bayonne, niet alleen volgens de KVHV-ooggetuigen maar ook volgens de Franse pers, erg hardhandig door de ordstrijdkrachten uiteengeslagen.²⁷ Hierbij „zou” de politie een aantal mensen, waaronder ook vrouwen en kinderen die de kathedraal binnengevlucht waren, met traangas buiten gedreven hebben. Na een lang verblijf op het politiebureau, werden de studenten één dag later onder strenge bewaking het land uitgezet. In het daarop volgend nummer van *Ons Leven* (1 februari 1974) werd heel dit verhaal, foto's en krantenartikels inclusief, door Thierry Verhaeghe kenbaar gemaakt.²⁸ De activiteiten van Thierry Verhaeghe en zijn collega's

25. *Honderd Jaar Ons Leven*, Leuven, 1989, blz. 168-173.

26. Jo Roelants werd verbondspreses van het KVHV in het jaar 1975-1976.

27. *Libération* en *Le Monde*, 18 januari 1974. En de plaatselijke kranten *Sud-Ouest* en *Eclair*, 17 januari 1974.

28. *Ons Leven*, februari 1974, blz. 4-5. Een kort fragment ter illustratie: „Vrouwen en peuters werden teruggeslagen naar de kathedraal en wilden een onderkomen zoeken. Op dat moment ploften voor onze voeten verschillende traangasbommen neer: met als resultaat een geween en gehuil aan alle kanten. Vliegenvlug hebben wij dan de poorten opengezet om de massa op te vangen”.

kregen nog een lange nasleep. Het Baskenduo van de Volksunie, „onschendbaar” parlements lid Willy Kuijpers, nooit verlegen om een mediastunt, samen met Walter Luyten, deed de tocht het volgende weekend nog eens over. Ze wilden hiermee eveneens hun steun betuigen aan de Baskische vrienden en tegelijkertijd de wijze waarop de Vlaamse studenten het land werden uitgezet aanklagen. Toen Willy Kuijpers echter het woord wilde voeren op een meeting voor Baskische vluchtelingen te Saint-Jean-de-Luz werd hij prompt samen met Walter Luyten het land uitgezet. Ook in Vlaanderen werden nog enige kleine solidariteitsacties gehouden. Tenslotte reisden eind januari nog eens vier studenten, twee Nederlanders van de Politieke Partij Radikalen (PPR) en twee leden van het KVHV-Gent, Ludo Van Otten en Lea Nauweyler, naar Bayonne.²⁹

Ook hun missie werd door de Franse ordediensten abrupt beëindigd.

In een ander artikel legde Jo Roelants de politieke drijfveren van de KVHV-ers bloot. Ze zagen een samenwerking tussen Frankrijk en Spanje noodzakelijk, met als doel laatstgenoemde de Europese Economische Gemeenschap (EEG) binnen te brengen. Uit dankbaarheid voor de bevoorrechte economische banden tussen beide landen, wilde Spanje echter iets in ruil: de „verplaatsing” van de Baskische vluchtelingen. Het KVHV meende door zijn optreden spaken in de diplomatieke wielen gestoken te hebben, daar zij „dit exclusief Frans-Spaans onderonsje kwamen internationaliseren”.³⁰ Naast de vermeende inbraak in de geheime Frans-Spaanse diplomatie, wilde het KVHV ook een pleidooi houden voor het Europa der Volkeren. Frankrijk, voor veel Vlaams-nationalisten de centralistische staat bij uitstek, probeerde op indirecte wijze de Baskische identiteit te ondermijnen.³¹ Alleen vérgaande culturele autonomie kon voor het KVHV dit ontwortelingsproces tegenhouden.

Het kader waarin zowel de Baskenavonden als de KVHV-acties plaatsvonden, verschilde echter nauwelijks. Het recht van ieder volk om zijn eigenheid te ontplooien stond voorop. Als een staat dit recht aan een volk ontzegde, schond hij de mensenrechten. De Frans-Baskische bevolking die zich tegen het grote Frankrijk verzette, werd dan een echt groot volk. Een van de deelnemers aan de hongerstakingen omschreef de Basken als volgt: „Ik heb mannen ontmoet... mensen met een warm hart, met ruime blik.” Deze woorden zouden

29. De Politieke Partij Radikalen (PPR), in 1968 opgericht, was een sterk sociaal gerichte christelijke partij. In 1968 verlieten ze de grote katholieke partij KVP omdat deze laatste een coalitie aanging met de rechts-liberale VVD. Met wat goede wil kan de PPR vergeleken worden met de voor-malige SEP in Franstalig-België.

30. *Ons Leven*, 1 februari 1974, blz. 8-9.

31. Door gebrek aan werkgelegenheid diende de plaatselijke bevolking naar de industriegebieden in het noorden van Frankrijk te emigreren terwijl administratieve functies en staatsfuncties alsook plaatsen in de toeristische industrie door Franse immigranten werden bezet.

zo door Ludo Docx kunnen uitgesproken zijn.³² Daartegenover waren de Franse ambtenaren „gezichtloos, carrièremensen of zielige kereltjes. Hier uitte zich de sympathie, sterk aangewakkerd door de actuele gebeurtenissen, voor het kleine volkje dat dapper met het hart vecht voor zijn eigen cultuur tegen het zielige Frankrijk, dat alleen met laffe daden en groots machtsvertoon de Basken klein kon houden”.³³

De visie van Ludo Docx: maatschappijkritiek en cultuurnationalisme

Ludo Docx werd gedreven door een bepaalde levensvisie, waarin hij al zijn daden probeerde in te passen. Willen we beter de context vatten waarbinnen al wat we behandelen geschiedde, dan moeten we dieper ingaan op deze levensfilosofie. Zijn uitgebreide en talrijke artikels in het tijdschrift van het Baskenlandcomité geven ons hierop een klare kijk. We bestudeerden daarom al de artikels die hij in de periode van 1978 tot maart 1984 schreef.³⁴

Docx sprak zowel over het aards paradijs als over de middelen om dit doel te bereiken. In grote tegenstelling tot zijn meer illustere voorgangers, was zijn utopia geen verzinsel van de geest maar ontstaan uit praktische ervaring. Hij toonde zelfs precies aan waar dit paradijs op aarde zich zou bevinden, namelijk in het Frans-Baskische binnenland. Voor de beschrijving van dit ideale oord vertrok Ludo Docx van een vergelijking met onze samenleving.

Onze eigen maatschappij werd immers gedomineerd door financiële belangen, een waardenloze cultuur en stinkende grootsteden.³⁵ De heersende krachten in die samenleving hielden heel bewust de gewone man dom, ontnamen hem elke mogelijkheid om aan „de grauwhed en aan de nervositeit van het bestaan” te ontsnappen, gaven hem, naar Ludo Docx’ eigen woorden, „schijngestalten in plaats van herkenbare menselijkheid”. Alleen goedkoop entertainment bood de kans zich te ontspannen.³⁶ Woorden als verknechting, sprakeloosheid, leegheid, angst en vervreemding nam Ludo Docx erg vaak in de mond om de moderne maatschappij te typeren.

32. *Ons Leven*, 1 februari 1974, blz. 11. Cfr. infra.

33. In 1975 hielden Walter Luyten en Willy Kuijpers een gelijkaardige actie. Naar aanleiding van de verboden Baskische nationale feestdag (Aberri Eguna) deelden ze te Guernika pamfletten uit aan de hoofdkerk. De Guardia Civil zette de twee actievoerders echter onmiddellijk het land uit.

34. Over het *FLIK-bulletin* verstrekken we later meer informatie.

35. *FLIK*, februari 1979, 11 oktober 1983, blz. 6-10, maart 1984, blz. 11-12.

36. Letterlijk staat er in de tekst: „De gevestigde orde neemt daartoe dansende en zingende, schrijvende en filmende knechten in dienst en zo komen ze tot stand, doelbewust gepland: de kranten en televisieprogramma’s en theaterproducties voor de ‘gewone man’; die in het weekend onderuit wil zakken. Die, zo weten de managers van de grote media, in de grauwhed en de nervositeit van zijn bestaan enkel nog maar hunkert naar entertainment”. *FLIK*, maart 1980, blz. 6. Ook oktober 1983, blz. 6-10.

Die negatieve evolutie voltrok zich tegen de wil van de gewone man in, maar de sterke maatschappelijke krachten boden hem geen enkele kans om te ontsnappen. Deze uitzichtloze situatie tastte de goede aard van de mens aan en leidde vaak tot agressie, pessimisme en doemdenken maar ook tot alcoholverslaving of drugs.³⁷ Ludo Docx' visie op de hedendaagse consumptiemens was zowel volksnationalistisch als Rousseauiaans getint. Jean-Jacques Rousseau zag de geschiedenis als „een val, waarbij de natuurlijke onschuld verloren is gegaan”, schrijft Michel Huysseune in het VUB-boek over de Franse Revolutie.³⁸ De eenvoud van de natuur en de natuurlijkheid stonden voor Rousseau in schril contrast met de geraffineerde en kunstmatige Parijse cultuur. Voor Ludo Docx gunde onze consumptiemaatschappij de innerlijke goedheid van de mens het licht niet in de ogen. Ondergedompeld in luxe, bezit en geld was de moderne mens de weg naar zijn hart kwijtgeraakt.

Anders dan in de stad leefden in het Frans-Baskische binnenland de mensen nog in een perfecte symbiose met de natuur. Ze waren, naar de woorden van Rousseau, „zichzelf”, hun oorspronkelijke aard viel samen met hun gedrag of, zoals Ludo Docx het uitdrukte, ze waren „pure brokken natuur”.³⁹ Daarom sprak Ludo Docx over Extamendia als „deze Mens” met een hoofdletter. Of beschouwde hij zijn Baskische vrienden als zij die terug zichzelf ge„worden” waren. De eigenheid, de eigen „roots” van ieder volk stonden centraal. Wanneer die eigenheid niet bewust beleefd werd, sprak Docx niet over een volk maar over een „be-volk-ing”. De Basken waren daarom voor hem een benijdenswaardig voorbeeld van een volk, terwijl de Vlamingen ondanks (of juist door?) al hun welstand „voor het grootste deel” verworden waren tot louter een „be-volk-ing”.⁴⁰

Waar lag nu het essentiële verschil tussen een volk en een be-volk-ing? Ook de Frans-Basken zaten ooit „dof gelaten te staren naar de Franse vleespotten”.⁴¹

Alleen door de komst van een aantal profeten, met als belangrijkste figuren Enaut Extamendia en de priester Roger Idiart, kon de bevolking wakker geschud worden. Solidariteit en gelijkheid waren in de typering van het ideale volk de grondwaarden van deze gemeenschap. Belangeloze inzet en enthousiasme, steeds opnieuw gevoed door een onverwoestbare hoop, vormden de voorwaarden voor een ideaal samenleven. De ikastolas, scholen waar de ware Bas-

37. *FLIK*, maart 1981, blz. 7-10; maart 1983, blz. 3-4.

38. TOR, *De Opstand der Intellektuelen*, Kapellen, 1989, blz. 67-69.

39. *FLIK*, maart 1980, blz. 7 en 10. („het volk zoals het bedoeld is”) of maart 1983, blz. 9.

40. Er staat wel degelijk „voor het grootste deel”. In Vlaanderen liep een verlichte elite rond, die reeds volk was geworden. *FLIK*, februari 1979, blz. 12.

41. *FLIK*, november 1978, blz. 7. „Een verrijzenisgeloof ontbrak omdat er nog geen Mozesfiguur opgestaan was die de Exodus zou leiden van een volk”, maart 1980, blz. 7-8; maart 1981, blz. 10-11.

kische volksaard wél gerespecteerd werd, stonden symbool voor dit utopia. Waar in onze scholen participatie van de ouders eerder theoretisch was, droegen ginder de ouders „hun” scholen.⁴² Alleen een schier onophoudelijk enthousiasme en de moedige inzet van ouders, leerlingen en leraars gaf, alle tegenkantingen ten spijt, leven aan de schooltjes. Behalve door de solidariteit werd deze maatschappij ook door de gelijkheid gedragen. Ongeacht de anciënniteit verdiende iedereen in de ikastolas hetzelfde loon. In de schooltjes werd, naar Ludo Docx' eigen zeggen, een totaalpedagogiek in praktijk gebracht, gebaseerd op de ideeën van Paulo Freire.⁴³ Deze bewustmakingspedagogiek had niet de intentie van de leerling een volgzaam wezen te maken. Daarom werd de bestaande maatschappelijke werkelijkheid door de leraar niet als vanzelfsprekend aanvaard maar steeds in vraag gesteld. De leerlingen werden gedwongen de werkelijkheid onder ogen te zien, te beoordelen, en naar hun oordeel te handelen. Daartegenover stond de Franse „*école nationale*” waarin de bestaande structuren als evident en onbediscussieerbaar werden voorgesteld en de leraar weinig meer was dan een robot.⁴⁴ Voor Ludo Docx kon alleen deze pedagogiek van de bevrijding een volk opnieuw zijn wortels doen voelen. Waar de ikastolas de jongeren wilden opvoeden in en tot hun ware cultuur, ontdekten ook de volwassenen hun wortels in de buitenschoolse activiteiten van de ikastolas. Deze schooltjes waren daarom ook een afbeelding van een ideale maatschappij, waar jong en oud in volle solidariteit en gelijkheid samen zichzelf worden.

Ook de arbeid op het veld of in de coöperatie verliep in eenzelfde sfeer van solidariteit en gelijkheid, waarbij niet het eigenbelang maar het welzijn van het gehele volk voorop stond.⁴⁵ Niet de grote politieke theorieën, niet de steriele discussies, niet de politici schudden het volk wakker.⁴⁶ Niets kon beter deze

42. FLIK, november 1978, blz. 9; februari 1979, blz. 13; maart 1980, blz. 7; maart 1984, blz. 16.

43. FLIK, november 1978, 13 februari 1979, blz. 10. Paulo Freire is een Braziliaans pedagoog (Recife, 1921). Volgens hem moet de opvoeding wezenlijk een bevrijding betekenen. Het komt er op aan de mensen bewust te maken en hen tot actie te stimuleren door hen via de opvoeding een juist besef van de objectieve situatie bij te brengen. „Freire”. *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie (GNLE)*, Supplement I, blz. 304.

44. FLIK, oktober 1984, blz. 12.

45. FLIK, oktober 1984, blz. 16. „Hetzelfde geldt voor de arbeider die wordt gedwongen om zich te verkopen. De realiteit van loonarbeid moedigt mensen aan om mee te werken aan hun eigen ontmenselijking”. maart 1982, blz. 10; oktober 1983, blz. 11.

46. FLIK, maart 1980, blz. 8 biedt ons een prachtig staaltje van de afkeer van politiek getheoretiseer. „In onze buurt zit er een verlichte geest die onmiddellijk enkele discussiethema's bovenhaalt. Hij vindt zichzelf blijkbaar zo interessant, want hij raast er maar op los en is bezig grote structuurhervormingen te plannen... met woorden. Ondertussen is Enaut (Extamendia) dit gebazel al lang beu geworden en tussen het gewone volk mée gaan doen; hij heeft dat volksfeest een heel eigen wending gegeven door op een bepaald moment authentiek-Baskische dansen in te zetten(...)”. Iets verder kwam Ludo Docx nog eens terug op het „theoriemannetje”: „Verstrikt als

functie vervullen dan de volksverbonden en geëngageerde liederen en muziek. De Baskische barden kwamen letterlijk en figuurlijk recht uit de natuur. Vanuit hun serre of vanop het veld trokken ze na het werk naar de zaal voor een optreden. Het zichzelf-zijn, het werken en het zingen deden ze in harmonische éénheid met de natuur. Vanzelfsprekend boden hun liederen en muziek naast amusement vooral volksverheffing. Ze getuigden van een grondervaring van „verbondenheid”, die aanzet tot een actieve levensinzet.⁴⁷ Volkeren hadden eerder nood aan dergelijke geëngageerde zangers met het hart op de juiste plaats dan aan „koele” juristen of economen. Over het gebruik van geweld sprak Ludo Docx zich niet uit, maar het was duidelijk dat hij de weg van de ikastolas, van de kleinschaligheid van onder uit, prefereerde.⁴⁸

Welke eisen stelde Ludo Docx nu aan zichzelf en wat verwachtte hij van hen die op de hoogte waren van de situatie in Baskenland? Vanuit zijn optimistisch geloof in de innerlijke goedheid van de mens wilde hij vooral aan de Basken een boodschap van „hoop doet leven” meegeven.⁴⁹ Bovendien geloofde hij zeer sterk in de kracht van de kleinschaligheid.⁵⁰ Van onder uit en met kleine stapjes kan een „be-volk-ing” onder de consumptie en andere moderne kleine kwalen uitkruipen om een volk te worden. Van de andere Baskenlandkenners verwachtte hij dat ze niet lui in de zetel bleven zitten maar hun engagement toonden (door bv. geld te storten voor het Baskenlandcomité).⁵¹

Ludo Docx stond een romantisch cultuurnationalisme voor, gecombineerd met kritiek op de consumptiemaatschappij. Hij geloofde heel sterk in de eigenheid en oorspronkelijke goede aard van ieder volk. Elk volk diende daarom de ketens van de consumptieslavernij te breken en terug te keren naar een maatschappij waarin gelijkheid en solidariteit centraal stonden. Die renaissance kon alleen tot stand gebracht worden door een onverwoestbaar geloof in de goede zaak en een onaantastbaar enthousiasme. Iedere „verlichte” geest diende, voor zover zijn/haar krachten het toelieten, zich hiervoor in te spannen. De Basken gaven het goede voorbeeld en dat diende anderen te inspireren.

Ludo Docx past in de stroming van het cultuurnationalisme, dat gelooft dat de eigen identiteit van een volk duidelijke signalen voor concrete economische, sociale en politieke programma's uitzendt. Het cultuurnationalisme ziet dan ook de kennis van en het contact met de (al of niet vermeende) eigen cultuur als

hij was in zijn schema's heeft hij zeker de ontroering niet gemerkt bij al die mensen, toen Extra-mendia zijn verrijzenisgeloof uitzong. (...) Hij was dof gaan neerzitten rond de enkele resterende Franse vleespotten.”

47. De teksten van de meeste liedjes waren nochtans eerder aan de banale kant.

48. *FLIK*, maart 1984, blz. 12-13.

49. *FLIK*, maart 1982, blz. 12; oktober 1983, blz. 2; oktober 1983, blz. 12.

50. *FLIK*, oktober 1984, blz. 16.

51. *FLIK*, oktober 1982, blz. 11; maart 1984, blz. 11-12.

de inspiratiebron om het eigen volk te verheffen.⁵² Docx past met zijn gedachtengoed in de traditie van de Vlaamse Beweging. Zo schreef August Vermeulen in 1896 in zijn *Kritiek der Vlaamsche Beweging* dat de grondslag van alle beschaving de ontwikkeling „van het geheele volk volgens de noodwendigheid van zijn eigen wezen, volgens zijn eigen aard, waarvan de taal het beste beeld is” was.⁵³

Zo waren Hendrik Conscience, Guido Gezelle, Hugo Verriest, Albrecht Rodenbach in hun werk de verwezenlijking van „dat streven naar zelfstandigheid van het Vlaamsche volkseigen”. Daarop wilde ook hij voortbouwen. Vlaanderen kon zich een prachtige toekomst scheppen, „indien het zichzelf geheel kan hergrijpen, zijn eigen ziel weer bemachtigen. Dat is nu mijn Vlaamsche beweging”.

Het cultuurnationalisme staat tegenover het politiek bevrijdingsnationalisme dat een volk maar erkent in zover het zich „als volk” politiek dient te ontvoogden. De Vlaamse Beweging is er ongetwijfeld in gelukt de Vlamingen politiek, economisch, sociaal en cultureel te ontvoogden. Maar de identiteit, die dit ontvoogd volk zich heeft aangemeten, heeft blijkbaar een deel van de Vlaamse Beweging in haar verwachtingen ontgoocheld. Dit leidde ofwel tot een obsessie afkeer tegen alles wat nieuw en anders is ofwel tot de vlucht naar (al of niet vermeende) meer „bewuste” volkeren in het buitenland.⁵⁴

52. J. HUTCHINSON, *The dynamics of cultural Nationalism: The Gaelic revival and the creation of the Irish national state* (London, 1987), blz. 9. „to inspire his community to ever higher stages of development”.

53. A.W. WILLEMSSEN, *De Vlaamse Beweging, I. Van 1830 tot 1914*, in: *Twintig Eeuwen Vlaanderen*, deel 4, Hasselt, 1974, blz. 333.

54. „Een stuk nationalistische hartstocht missen wij. Die hartstocht heb ik bij de Basken gevonden”. WALTER LUYTEN in *Dietsland Europa*, december 1979, blz. 7. Of „Soms zou ik liever een Litouwer zijn in de Sovjetunie, of een Bask in Spanje dan een Vlaming in België. 'Want niets is erger dan een volk willen bevrijden dat eigenlijk niet wil bevrijd worden' zoals een Baskische vriend mij ooit zei”. WALTER LUYTEN in *Anai Artea*, juni 1990, blz. 6 en blz. 68.